

مرحوم میرزا جواد آقا تهرانی در این عمر هفتاد ساله بیست سی سال متعلم علی سبیل نجاة بود و بسی چهل سالش عالم ربانی بود. واقعا اگر کسی بتواند چنین زندگی کند که عالم ربانی باشد، بالاترین تمجید را برای وی گفته ایم.

در روایتی رسول خدا (ص) فرمودند: «لا تجلسوا عند کل عالم یدعوکم.» این روایت با عبارات مختلفش نقل شده است؛ یعنی پیش هر عالمی که داعیه دارد دعوت دارد، ننشینید. تقریباً عالم یدعوا کم من الشک الی الیقین من الکبرالی التواضع من الریالی الی الاخلاص من العداوة الی النصیحه من الرغیة الی الزهد. به خصوص در نقلی هست که هر عالمی در نقطه مقابل این پنج مسئله بود، به سراغش نروید. آن عالمی که در روز پیشش می رویم، اعتقاد اتمان به جای آنکه تحکیم شود، سست می شود. پیامبر اکرم (ص) از رفتن پیش این عالم نمی کنند. سراغ عالمی بروید که اگر شک دارید، شکتان را به یقین تبدیل می کند. سراغ عالمی بروید که اگر یک ماه با وی بودید، عقاید شما محکم تر شود. سراغ عالمی بروید که در زندگی شما را به تواضع دعوت کند. اگر کبری دارید، تواضع او باعث شود که شما دست از کبر و تکبر بردارید، نه اینکه خدای ناکرده حشر با او باعث افزایش تکبر شما شود. «من الریالی الی الاخلاص» یعنی اگر تو گرفتار ریاهستی، زندگی او تو را به اخلاص دعوت کند.

میرزا این طور بود. هر که با وی مأنوس بوده است، چه کم یا زیاد تصدیق می کند که وی این طور بود. البته هر آیه و روایتی مصادیقی با حفظ مراتب دارد. اما قطعاً میرزا مصداق این روایت بود؛ یعنی اگر کسی با او بود، او به این فکر بود که عقیده وی را محکم تر کند. کسی که با او بود، حتماً تواضع را یاد می گرفت. کسی که با او بود، حتماً اخلاص را یاد می گرفت. کسی که با او بود، حتماً خیرخواهی را به جای دشمنی ترجیح می داد. مرحوم میرزا محبوبیت فوق العاده ای پیش همه داشت، حتی پیش کسانی که در برخی مسائل علمی و معرفتی با وی اختلاف میناداشتند، محبوبیت داشت و اثرگذار هم بود؛ یعنی کسانی که با وی حشرونشر داشتند و درس می خواندند، از این مسئله متأثر می شدند. کسانی که با وی حشرونشر داشتند، تا آنجا که من سراغ دارم، افراد صالحی هستند. مرحوم میرزا در طول عمر باوقار و باطمینان بود. هم در کار علمی و هم در زندگی اش این چنین بود. چه چیزی باعث می شود که کسی این چنین محبوبیت پیدا کند که اسمش بتواند اثرگذار باشد؟ چه چیزی باعث می شود که بتوان سی سال در جامعه ای باوقار و باطمینان زندگی کرد؟ به تعبیری محکم زندگی کرد و در هیچ مرحله ای متزلزل نبود و سستی نکرد.

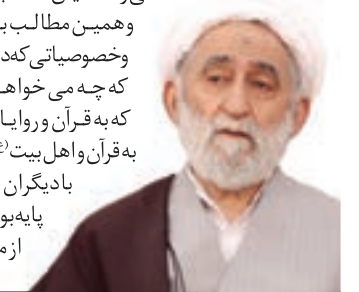
آقای میرزا مقید به این قیود آخوندی هم نبود، یعنی بعضی قیود آخوندی هست که اشکالی ندارد، ولی وجود دارد. نمی خواهیم انتقاد کنم، اما به عنوان نمونه کمتر پیش می آید که روحانی ای که خودش امام جماعت نیست، در نماز جماعت به وفور شرکت کند. حالا به هر عذری هست یا امام جماعت است یا در منزل نماز می خواند یا اگر در مسجد گوهرشاد نماز می خواند، در گوشه ای نماز می خواند.

این بزرگوار تا آنجایی که من به یاد دارم، در بازار سرشور مسجدی بود به عنوان مسجد ترک ها که مرحوم آقای سید جواد خامنه ای در آنجا نماز می خواند. آنجا بازار بود و اگر اهل علم هم بودند، بازاری ها بیشتر بودند. آقای میرزا خیلی راحت در همان مسجد کتابش را می گذاشت و قامت می بست. من این ها را دیدم و بعدها دیدم که پشت سر بسیاری از فضلا هم که بوده، نماز خوانده است.

از خصوصیات ایشان پاسداری از حریم دین است. در هر برهه ای احساس می کرد که باید کاری انجام دهد و در مقابل یک انحراف نوشته ای داشته باشد و صحبتی کند. این مسئله خیلی مهم است که ایشان در پاسداری از دین به جایی برسد که باید از امام خمینی (ره) حمایت کند، باید از جمهوری اسلامی که امام مؤسس آن است، حمایت کند. این در حالی است که با امام اختلاف مبنایی علمی داشت. او در برخی مسائل چیزی را می گوید که امام را حل قبول ندارد و او از این سمت چیزی می گوید که این رسماً می گوید نادرست است، اما هنگامی که پای دین و حمایت و پاسداری از دین به وسط می آید، نه تنها حمایت می کند، بلکه در جبهه ها هم شرکت می کند.

بنده سال های سال در مشهد مشرف بودم. آن طور که به ذهنم می آید، ایشان در مسجد ملاحیدر درس اخلاق می داد. بنده آنجا شرکت کردم. تقریباً مسجد پیر اهل علم بود. وقتی ایشان صحبت می کرد، سخنان سخت و پیچیده نمی گفت و تنها از روایات اهل بیت (ع) و مطالبی که انسان خیال می کند که عادی عادی است، حرف می زد. همین مطالب بود که تأثیر می گذاشت

و همین مطالب بود که به خاطر محبوبیت و خصوصیتی که داشت، همه متوجه می شدند که چه می خواهد بگوید. او می خواست که به قرآن و روایات عمل کند و متمسک به قرآن و اهل بیت (ع) باشد. اگر در این مسائل با دیگران اختلافی داشت، بر همین پایه بود که در مسائل علمی نباید از مسیر اهل بیت (ع) جدا شد.

نگاهی به بینش و منش فقیه متاله آیت... میرزا جواد آقا تهرانی سلوک میرزا جواد آقا

امید حسینی نژاد
روزنامه نگار

آیت... میرزا جواد آقا تهرانی در زمره فقیهان و مفسران و عالمان حوزه علمیه مشهد مقدس بود که در مدت اقامت پنجاه و شش ساله اش در مشهد (بین سال های ۱۳۱۲ تا ۱۳۶۸ خورشیدی) به هدایت مشتاقان مشغول بود.

اوسال ۱۲۸۳ خورشیدی در خانواده ای اصیل و مذهبی در تهران متولد شد. پدر و برادرش (مرحوم حاج آقا رضا شاهپوری) از تجار متدین، متعهد و معتمد بازاریان بودند. برادرش به انتخاب آیت... العظمی بروجردی، تا پایان عمر در سمت سرپرستی مسجد اعظم قم، تلاشی مخلصانه کرد. آیت... تهرانی پس از تحصیل دوره ابتدایی و اخذ گواهی سیکل، برای فراگیری علوم دینی، راهی قم شد و پس از چند سال سکونت در آن شهر و گذراندن مقدمات و بخشی از دروس سطح، به نجف اشرف رفت. در توقف دوساله در نجف، از محضر عالمانی همچون آیت... حاج شیخ مرتضی طالقانی و آیت... حاج شیخ محمد تقی آملی بهره های علمی و اخلاقی فراوان برد.

سال های تحصیل

پس از مدتی رهسپار مشهد مقدس شد. سال ۱۳۱۲ پس از پایان تحصیل دروس سطح در معیت مرحوم آیت... حاج شیخ هاشم قزوینی در حوزه درس خارج فقه و اصول و معارف آیت... میرزا مهدی غروی اصفهانی حاضر شد و تا پایان عمر استاد نزدیک به ۱۰ سال از محضر وی، مبانی اصولی آیت... میرزای نایینی و فقه و معارف اهل بیت (ع) را فرا گرفت. سال های ملازمت با مرحوم آیت... میرزا مهدی، دوران شکل گیری شخصیت علمی و اخلاقی وی بود. معنویت مکتب استاد، چنان در او نفوذ کرده بود که تا پایان عمر در تبیین و ترویج مبانی و خط مشی اعتقادی ایشان کوشید، به گونه ای که وی در کتاب ها و درس هایش، همواره به تفسیر و تبیین معارف، براساس آرواندیشه های استاد خود می پرداخت. آیت... تهرانی پس از نایل به مدارج عالی علوم متعارف حوزوی و کسب کمالات معنوی و اخلاقی، به تدریس و تألیف پرداخت و در انتخاب موضوع درس، همواره به نیاز جامعه و مصلحت مسلمین و طلاب، عنایتی ویژه داشت. سالیانی دراز در خارج فقه و اصول می گفت و معارف را براساس آموخته های مکتب مرحوم میرزای اصفهانی تدریس می کرد و به خواست طلاب، یکی دو دوره به تدریس انتقادی شرح منظومه سبزواری پرداخت و سپس به تفسیر قرآن همت گماشت و دلیل آن را فقط اقتضای مصلحت می شمرد.

تدریس و شاگردان

مرحوم میرزا پس از نایل به مدارج عالی علوم متعارف حوزه و کسب کمالات معنوی و اخلاقی، حدود پنجاه سال در حوزه علمیه مشهد به تدریس و تألیف، تفسیر و معارف و خارج فقه و اصول همت گماشت. حرمت شاگردان حلقه در سرش رانیک پاس می داشت. گاه که فردی از شاگردان، پرسشی بیجای می کرد و حاضران راه خنده و امی داشت، برای آنکه او را از شرمندگی درآورد، سخن وی را به وجهی مقبول تعبیر و تأویل می کرد. آن گاه

پاسخی در خور بیان می فرمود. چنین بود که حوزه در سرش حلقه انس و محبت شده بود. عمر با برکت ایشان و بیش از نیم قرن اقامتش در مشهد مقدس و احراز کرسی استادی و مقام علمی آن مرد وارسته و بزرگ، سبب شد که شخصیت های درخشانی در زمینه های گوناگون پرورش یابند. راه یافتگان به محضر ایشان، عالمان، مدرسان، طلاب فاضل آن روزگار و برخی از مردم فرهیخته بودند که اکنون در علم و عمل و شخصیت روحی و آثار مکتوب، مراتب ستوده گوناگونی دارند.

روش تدریس

آیت... تهرانی در باره فقه و اصول، زحماتی فراوان کشیده بود. زمانی که به اصرار جمعی از دوستان وارد تدریس درس خارج شد، ابتدا یک دوره اصول لازم، از بحث الفاظ تا اصول عملیه و قواعد متداوله بین فقها را به صورتی منقح و روان و تا حدی مختصر، بحث کرد و گفت: «تفصیل این ها آن شاء... در خلال بحث های فقهی و هر جا که لازم باشد، گفته خواهد شد.» ایشان در ورود و خروج به بحث، سبکی ویژه داشت. در هر بابی از فقه که وارد می شد، جزواتی را که قبلاً تهیه کرده بود، با خودش می آورد. هر مسئله ای را که عنوان می کرد، ابتدا دیدگاه های فقهای گذشته و احیاناً فقهای عصر و ادله آنان را ذکر می کرد و پس از قرائت روایات باب، به تقریر و توجیه ادله آنان می پرداخت و نتایج حاصله و فتاوی آنان را ذکر می کرد و دوباره به سر مطلب بازمی گشت و به سبک خاص خودش، وارد بحث می شد. چنانچه مخالفتی با آنان داشت، اشکالات خود را با کمال تأدب و احترام ذکر می کرد و می گفت: «نظر من این است، اگر چه بنده اهل فتوای نیستم.»

مرحوم میرزا در بحث تعارض روایات، دقت کافی به کار می برد و می فرمود: «ائممه معصوم (ع) در راه تربیت و هدایت های عملی مردم، به انحاء گوناگون سخن می گفتند. گاهی حکمی را برای فردی به نحو عام و مطلق، بیان می نمودند و همان حکم را برای فرد دیگر، به نحوی خاص و مقرون به شرط، بیان می فرمودند. گاهی نسبت به فردی یا در مقطعی خاص، تأکید بر عمل داشتند و فرد دیگری را در توسعه می گذاشتند که این گونه تعارضات ظاهری، روش تربیتی هر مربی حکیم در خصوص افراد تحت تربیت وی خواهد بود؛ بنابراین بر هر فقیه مستنبط لازم است که در جمع بین روایات به همه جوانب گفته های هدایتگرانه هادیان راه، توجه کند و در مقام استنباط حکمی برای عموم مردم، مقاصد صاحب شریعت را به نحوی کامل درک کند و سپس به آنان نسبت دهد که این دقت در کیفیت تفقه، وادی بسیار عمیقی است تا هر خبری را به اسم تعارض، رد نکنند.»

مفسر ربانی

آیت... تهرانی نزدیک به دو دوره تفسیر کامل قرآن کریم را برای شیفتگان به معارف و آیات قرآنی تدریس کرد. سادگی و بی پیرایگی ایشان در بیان مطالب آن چنان بود که تفسیرش برای همه مفید و قابل درک بود. سعه صدر و گشاده رویی او، به راستی دیدنی بود و دلپذیر. در این درس شریف، برخی دانشگاہیان و بازاریان فهمیم، طلاب و علمای حوزه علمیه شرکت می کردند. رفتار محبت آمیز ایشان در برخورد با آنان، از رحمت واسع الهی و اسلامی